

การปรับตัวของครูไทยในยุค AI: ความท้าทายและโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพ

วิยะดา วรรณขันธ

มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี

Corresponding author. E-mail: Wiyadawannakhan@gmail.com โทรศัพท์ 091-0611685

Received 3 February 2026; Revised 12 March 2026; Accepted 17 March 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์การปรับตัวของครูไทยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) โดยเฉพาะ Generative AI ซึ่งกำลังเปลี่ยนโฉมภูมิทัศน์ทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์เอกสารและสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำเสนอภาพรวมของความท้าทายสำคัญที่ครูไทยเผชิญอยู่ ได้แก่ การขาดความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง การขาดระบบการอบรมที่ต่อเนื่องและเป็นระบบ รวมถึงข้อกังวลด้านจริยธรรม AI ในขณะเดียวกัน บทความนี้ยังชี้ให้เห็นโอกาสอันสำคัญที่ AI มอบให้แก่วิชาชีพครู ทั้งในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน การจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล และการยกระดับบทบาทครูสู่ความเป็นผู้อำนวยการควบคุมทิศทางการเรียนรู้ ผลการวิเคราะห์นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติ อาทิ การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมครูแบบ Active Learning การบรรจุ AI Ethics ในหลักสูตรครู การสร้างเครือข่ายครูต้นแบบ และความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันอุดมศึกษา

คำสำคัญ: ครูไทย, ปัญญาประดิษฐ์, Generative AI, การปรับตัว, การพัฒนาวิชาชีพ

Thai Teachers' Adaptation in the AI Era: Challenges and Opportunities in Professional Development

Wiyada Wannakhan

Thailand National Sports University, Udon Thani Campus.

Corresponding author. E-mail: Wiyadawannakhan@gmail.com Tel 091-0611685

ABSTRACT

This academic article analyzes the adaptation of Thai teachers amidst the rapid transformation driven by Artificial Intelligence (AI), particularly Generative AI, which is significantly reshaping the educational landscape. Drawing on document analysis and synthesis of relevant domestic and international research, this study presents a comprehensive picture of key challenges facing Thai teachers, including lack of confidence in technology use, inequality of access, insufficient systematic training, and ethical concerns regarding AI. Simultaneously, the article highlights significant opportunities that AI offers to the teaching profession, encompassing enhanced instructional efficiency, personalized learning, and elevation of the teacher's role as a learning facilitator. The analysis yields policy recommendations and practical guidelines, including the development of Active Learning teacher training programs, integration of AI Ethics into teacher education curricula, establishment of teacher mentor networks, and collaborative partnerships among government agencies, private sector, and higher education institutions.

Keywords: Thai teachers, Artificial Intelligence, Generative AI, Adaptation, Professional Development

© 2026 JEJLD: Journal of Educational Innovation and Learning Development

บทนำ

การมาถึงของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของ Generative AI อย่าง ChatGPT, Gemini และ Claude ได้สร้างคลื่นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระบบการศึกษาทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย สิ่งที่เคยเป็นเพียงจินตนาการในนิยายวิทยาศาสตร์กำลังกลายเป็นความจริงในห้องเรียน ทั้ง AI Tutoring System, Automated Grading, Personalized Learning Platform และการสร้างเนื้อหาการเรียนรู้แบบอัตโนมัติ ล้วนทำให้ภูมิทัศน์ของการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

ในบริบทของประเทศไทย ครูกว่า 500,000 คนในระบบการศึกษา กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญนี้ กัญชลา รักษ์ ทิปการ (2568) ชี้ว่า AI ไม่เพียงเป็นเครื่องมือช่วยสอน แต่กำลังก้าวเข้าสู่บทบาท "ผู้ช่วยสอน" และ "ผู้สอนร่วม" ที่สามารถสร้างเนื้อหา ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน และให้ข้อเสนอแนะแบบรายบุคคลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ไม่เพียงท้าทายความสามารถทางเทคนิคของครู แต่ยังท้าทายอัตลักษณ์และคุณค่าของวิชาชีพครูในสายตาสังคม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ได้วิเคราะห์ว่าบทบาทของครูจะเปลี่ยนจาก "ผู้ถ่ายทอดความรู้หลัก" (knowledge transmitter) ไปสู่บทบาทที่เน้นปฏิสัมพันธ์ การอำนวยความสะดวก และการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม

(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2568) ทั้งนี้ รายงานของ OECD (2023) และ UNESCO (2024) ต่างยืนยันทิศทางเดียวกันว่า AI จะเปลี่ยนวิธีที่ครูทำงาน แต่ไม่ใช่ว่าแทนที่ครู หากแต่เป็นการยกระดับบทบาทครูสู่มิติที่ AI ยังทำแทนไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ช่องว่างระหว่างนโยบายและการปฏิบัติจริงยังคงกว้างขวาง นฤภัค สันป่าแก้ว (2566) พบว่าครูส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมในการใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ วนวิสา เสียงสนั่น (2568) ชี้ว่าปัจจัยสำคัญที่ขัดขวางคือการขาดแนวทางที่ชัดเจน การขาดเครือข่ายสนับสนุน และความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยีระหว่างโรงเรียนในเมืองและชนบท บทความนี้จึงมุ่งสำรวจ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความท้าทายและโอกาสเหล่านี้ เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูไทยในยุค AI

กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

บทความนี้ใช้กรอบแนวคิดหลายชุดในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย กรอบ TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) ของ Mishra และ Koehler (2006) ซึ่งอธิบายว่าครูที่มีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัลต้องมีความรู้ที่ผสมผสานระหว่างเนื้อหาวิชา (Content Knowledge) วิธีสอน (Pedagogical Knowledge) และเทคโนโลยี (Technological Knowledge) เข้าไว้ด้วยกัน กรอบนี้เป็นฐานสำคัญในการประเมินว่าครูไทยมีความพร้อมด้านใดบ้าง และยังขาดขาดด้านใด

นอกจากนี้ กรอบ DigCompEdu (Digital Competence of Educators) ของ Redecker (2017) ยังให้มุมมองเชิงสมรรถนะที่ครอบคลุม 6 ด้านหลักสำหรับนักการศึกษาในยุคดิจิทัล ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางวิชาชีพ ทรัพยากรดิจิทัล การสอนและการเรียนรู้ การประเมินผล การเสริมสร้างพลังผู้เรียน และการส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของผู้เรียน กรอบนี้ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางในงานวิจัยด้านการพัฒนาครูไทย โดย วนวิสา เสียงสนั่น (2568) ได้นำมาเป็นฐานในการวิเคราะห์บทบาทครูยุคใหม่

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ยังมีความสำคัญในการอธิบายว่าเหตุใดครูบางคนจึงยอมรับ AI เร็วกว่าคนอื่น โดยตัวแปรหลักคือการรับรู้ถึงประโยชน์ (Perceived Usefulness) และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) ขณะที่แนวคิด Human-AI Collaboration ของ Holstein, McLaren และ Aleven (2019) เน้นว่า AI ที่ดีควรเป็น "เพื่อนร่วมทาง" ที่เสริมพลังครู ไม่ใช่ทดแทนครู

แนวคิด Growth Mindset ของ Dweck (2016) ก็มีบทบาทสำคัญในบริบทนี้ เนื่องจากทัศนคติต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่เป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดว่าครูจะปรับตัวกับ AI ได้สำเร็จหรือไม่ ครูที่มี Growth Mindset จะมองว่าความผิดพลาดในการใช้เทคโนโลยีคือโอกาสการเรียนรู้ ไม่ใช่ความล้มเหลว

ความท้าทายของครูไทยในยุค AI

1. ความไม่มั่นใจและความวิตกกังวลเกี่ยวกับ AI

ความท้าทายลำดับแรกและสำคัญที่สุดคือความรู้สึกไม่มั่นใจของครูเมื่อเผชิญกับ AI กัญชลารักษ์ ทีปการ (2568) พบว่าครูไทยจำนวนมากมีความวิตกกังวลหลายประการ ทั้งกลัวว่า AI จะแทนที่ตนเอง กลัวทำผิดพลาดเมื่อใช้งาน และไม่แน่ใจว่าจะอธิบายการใช้ AI แก่ผู้ปกครองและนักเรียนอย่างไร ความวิตกกังวลเหล่านี้สอดคล้องกับที่ University of San Diego (2024) รายงานว่าหนึ่งในความกังวลหลักของนักการศึกษาทั่วโลกคือ "การขาดการฝึกอบรมที่เพียงพอในการใช้เครื่องมือ AI"

วนวิสา เสียงสนั่น (2568) ชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงบทบาทจาก "ผู้ให้ความรู้" สู่ "ผู้อำนวยความสะดวก" นั้นไม่ใช่แค่การเรียนทักษะใหม่ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์วิชาชีพ (Professional Identity Shift) ซึ่งต้องอาศัยเวลาและการสนับสนุนทางจิตใจ ครูที่ยึดมั่นกับบทบาทเดิมอาจรู้สึกว่าการยอมรับ AI คือการยอมรับว่าตนเองไม่มีความสำคัญอีกต่อไป

เพ็ญสุตา หิรัญเกิด (2566) ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัล พบว่าด้านที่ครูในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สะท้อนให้เห็นว่าทักษะด้านนี้ยังเป็นจุดอ่อนสำคัญของครูไทยในระดับประถมศึกษา

2. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี

ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญในระบบการศึกษาไทย โรงเรียนในเขตเมืองและโรงเรียนที่มีทรัพยากรมากมีโอกาสเข้าถึงอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงได้ดีกว่าโรงเรียนในชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลอย่างมีนัยสำคัญ กัญชลารักษ์ ทิปกการ (2568) ระบุว่าความเหลื่อมล้ำนี้ไม่เพียงจำกัดโอกาสของนักเรียน แต่ยังจำกัดโอกาสที่ครูจะได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะ AI ด้วย

นฤภัค สันป่าแก้ว (2566) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมครูในการจัดการเรียนรู้ยุค AI โดยใช้ให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำต้องอาศัยนโยบายจากภาครัฐในการจัดสรรโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างเท่าเทียม ไม่ใช่ปล่อยให้ครูแต่ละคนต้องหาทางแก้ปัญหาเอง สอดคล้องกับข้อเสนอของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2568) ที่เรียกร้องให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างทั่วถึง

3. การขาดระบบการอบรมที่ต่อเนื่องและเป็นระบบ

แม้ว่าจะมีการจัดอบรม AI สำหรับครูในหลายรูปแบบ แต่ส่วนใหญ่ยังขาดความต่อเนื่อง เป็นการอบรมระยะสั้นแบบ "one-shot" ที่ไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาวได้ กัญชลารักษ์ ทิปกการ (2568) ชี้ว่าการพัฒนาครูด้าน AI ต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ฝังอยู่ในวัฒนธรรมองค์กร ไม่ใช่กิจกรรมพิเศษที่จัดเป็นครั้งคราว

พระมหาภราดร ภูริสโร (สุวรรณรัตน์) (2568) วิเคราะห์ในบริบทของการบริหารมหาวิทยาลัยว่า ความท้าทายสำคัญในยุค AI คือการสร้าง "วัฒนธรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง" (Continuous Learning Culture) ในองค์กรการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้บริหารสถาบัน ทรัพยากรที่เพียงพอ และการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม ข้อวิจารณ์นี้ใช้ได้กับสถาบันการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่โรงเรียนประถมจนถึงมหาวิทยาลัย

University of San Diego (2024) รายงานว่าการที่นักศึกษาขาดการฝึกอบรมเรื่อง AI เป็นปัญหาระดับสากล โดยเน้นว่าครูต้องการ "โปรแกรมพัฒนาวิชาชีพที่มุ่งเน้น AI" อย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถนำเครื่องมือ AI มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในห้องเรียน

4. ข้อกังวลด้านจริยธรรมและความปลอดภัยในข้อมูล

ประเด็นจริยธรรมในการใช้ AI ในห้องเรียนยังขาดความชัดเจนในบริบทของไทย คำถามสำคัญที่ครูต้องเผชิญได้แก่ ขอบเขตของการให้นักเรียนใช้ AI ในการทำงาน ความเป็นส่วนตัวของข้อมูลนักเรียน ความน่าเชื่อถือของเนื้อหาที่ AI สร้างขึ้น และการป้องกันการโกงหรือการลอกเลียนผ่าน AI เสียงสนั่น (2568) เสนอว่าครูยุคใหม่ต้องเป็น "ผู้ส่งเสริมจริยธรรมดิจิทัล" สอนให้นักเรียนใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณ มีความรับผิดชอบ และเข้าใจประเด็นด้านจริยธรรม

UNESCO (2024) ได้ออก Guidelines for the Ethical Use of AI in Education เพื่อช่วยนักการศึกษาในการนำทางประเด็นเหล่านี้ แต่การนำแนวทางดังกล่าวมาปรับใช้ในบริบทไทยต้องอาศัยการถ่ายทอดและการอบรมที่เหมาะสม ซึ่งยังเป็นช่องว่างสำคัญในระบบการศึกษาของไทย

โอกาสในการพัฒนาวิชาชีพครูผ่าน AI

1. การยกระดับบทบาทครูสู่มิติใหม่

แม้ AI จะนำความท้าทายมามาก แต่ก็เปิดโอกาสให้ครูยกระดับบทบาทของตนสู่มิติที่ลึกซึ้งและมีคุณค่ากว่าเดิม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2568) ชี้ให้เห็นภาพอนาคตของครูที่ชัดเจนว่า จากผู้ถ่ายทอดความรู้ สู่ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และโค้ช (Coach) ที่ออกแบบและจัดการประสบการณ์เรียนรู้ที่ต้องใช้การคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ AI ยังทำได้ไม่ดีเท่า

วันวิสา เสียงสนั่น (2568) เสนอว่าครูยุคใหม่ควรมองตนเองเป็น "Human-AI Collaborator" ที่ทำงานร่วมกับ AI เพื่อสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดีกว่าที่ทั้งสองฝ่ายจะทำได้ตามลำพัง โดย AI รับผิดชอบงานซ้ำซ้อนและการวิเคราะห์ข้อมูล ขณะที่ครูมุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจ การพัฒนาทักษะอารมณ์สังคม (SEL) และการดูแลความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน

งานวิจัยของ Holstein, McLaren และ Aleven (2019) แสดงให้เห็นว่าเมื่อ AI ช่วยครูมีข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้เรียนแต่ละคนแบบเรียลไทม์ ครูสามารถตัดสินใจในการสอนได้ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนจากการสอนแบบ "one-size-fits-all" สู่อการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะบุคคลอย่างแท้จริง

2. การจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

หนึ่งในโอกาสทองที่ AI มอบให้แก่ครูคือความสามารถในการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) ที่ไม่เคยเป็นไปได้ในระดับนี้มาก่อน Sadasivan et al. (2024) รายงานว่า AI สามารถวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ ความถนัด และจุดอ่อนของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อปรับเนื้อหาและความยากของบทเรียนได้แบบอัตโนมัติ University of San Diego (2024) ยืนยันว่า Intelligent Tutoring Systems เหล่านี้ "ปรับตัวตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน" ซึ่งช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ในจังหวะที่เหมาะสมกับตนเอง

ในบริบทไทย นี่คือโอกาสสำคัญในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยเฉพาะในโรงเรียนที่มีนักเรียนหลากหลายระดับความสามารถในชั้นเรียนเดียว ครูสามารถใช้ AI ช่วยดูแลนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ ในขณะที่ตนเองมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถสูงหรือการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

3. การลดภาระงานเอกสารและงานธุรการ

สิ่งที่ครูไทยร้องเรียนมาตลอดคือภาระงานเอกสารที่มากเกินไปจนไม่มีเวลาสอนจริง AI เปิดโอกาสให้แก้ปัญหาเชิงโครงสร้างนี้ได้โดยตรง University of San Diego (2024) ระบุว่า AI สามารถช่วยงานในหลายด้าน ทั้งการตรวจงานแบบปรนัย การจัดตารางเรียน การวางแผนบทเรียนเบื้องต้น และการสื่อสารกับผู้ปกครองแบบอัตโนมัติ ผลที่ได้คือครูมีเวลาเพิ่มขึ้นสำหรับการปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับนักเรียนที่มีคุณค่ากว่า

กัญชลารักษ์ ทิปการ (2568) เน้นว่าทักษะ Prompt Engineering หรือการตั้งคำถามที่ดีกับ AI เป็นทักษะพื้นฐานที่ครูทุกคนต้องพัฒนา เพราะคุณภาพของผลลัพธ์จาก AI ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคำถามที่ครูป้อนเข้าไป ครูที่มีทักษะนี้จะสามารถใช้ AI เป็นผู้ช่วยที่มีประสิทธิภาพสูงในการเตรียมการสอนและสื่อการเรียนรู้

4. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้วิชาชีพ

AI ยังเปิดโอกาสให้ครูสร้างเครือข่ายการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Network: PLN) ข้ามพรมแดนสถานศึกษา ผ่านชุมชนออนไลน์ที่ AI ช่วยอำนวยความสะดวกในการแบ่งปันแผนการสอน สื่อการเรียนรู้ และแนวปฏิบัติที่ดี Mishra และ Koehler (2009) ชี้ว่าการพัฒนา TPACK ที่ดีที่สุดเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนวิชาชีพ ไม่ใช่การฝึกอบรมเดี่ยวๆ

ข้อเสนอของมหาวิทยาลัยมหิดล ที่สนับสนุนให้มีการเรียนรู้ AI แบบ Active Learning ร่วมกันในองค์กร สอดคล้องกับทิศทางนี้ เนื่องจากการเรียนรู้ AI ร่วมกันช่วยลดความวิตกกังวล สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยสำหรับการทดลอง และส่งเสริมการช่วยเหลือกันระหว่างครูที่มีทักษะต่างระดับ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติ

1. การพัฒนาโปรแกรมอบรมครูแบบ Active Learning

กัญชลารักษ์ ทิปการ (2568) เสนอว่าการอบรมครูด้าน AI ควรใช้วิธีการแบบ Active Learning ที่ให้ครูได้ลงมือทดลองใช้ AI จริง แก้ปัญหาจริง และสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริง ไม่ใช่การอบรมแบบฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว โปรแกรมที่ดีควรมีโครงสร้างที่ชัดเจน ต่อเนื่อง และมีระบบติดตามผลหลังการอบรม เพื่อให้มั่นใจว่าครูนำความรู้ไปประยุกต์ใช้จริงในห้องเรียน

นฤภัค สันป่าแก้ว (2566) เสริมว่าการส่งเสริมครูควรออกแบบตามบริบทและความต้องการที่แท้จริง ไม่ใช่การกำหนดแนวทางจากส่วนกลางแบบ "top-down" เพียงอย่างเดียว โรงเรียนและเขตการศึกษาควรมีอิสระในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาครูที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น โดยมีกรอบมาตรฐานจากส่วนกลางเป็นแนวทาง

2. การบรรจุ AI Ethics ในหลักสูตรการผลิตและพัฒนาครู

ประเด็นจริยธรรม AI ต้องไม่ถูกมองเป็นเรื่องรอง แต่ต้องถูกบรรจุเป็นส่วนสำคัญในหลักสูตรการผลิตครูในสถาบันอุดมศึกษา และในโปรแกรมพัฒนาวิชาชีพครูประจำการ เสียงสนั่น (2568) เสนอว่าครูต้องเข้าใจทั้งขีดความสามารถและข้อจำกัดของ AI รวมถึงประเด็นด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ความเป็นธรรมของอัลกอริทึม และผลกระทบทางสังคมของ AI เพื่อจะสามารถสอนนักเรียนให้ใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบได้

3. การสร้างเครือข่ายครูต้นแบบ AI

กัญชารักษ์ ธิปการ (2568) เสนอการสร้างเครือข่ายครูต้นแบบที่มีทักษะ AI ในทุกโรงเรียนหรือทุกเขตการศึกษา เพื่อทำหน้าที่เป็น "พี่เลี้ยง" (Mentor) ให้กับครูคนอื่นๆ ในระดับที่ใกล้ชิดและเข้าถึงได้ง่ายกว่าผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก แนวทางนี้ประหยัดกว่าและยั่งยืนกว่าการพึ่งพาวิทยากรภายนอกในระยะยาว เพราะสร้างความสามารถจากภายในองค์กร

4. ความร่วมมือแบบ Triple Helix

การพัฒนาครูไทยในยุค AI ต้องอาศัยความร่วมมือแบบ Triple Helix ระหว่างภาครัฐ (กระทรวงศึกษาธิการ, สกศ.), ภาคเอกชน (บริษัทเทคโนโลยี) และสถาบันอุดมศึกษา ตามแนวคิดของ Etzkowitz และ Leydesdorff (2000) รัฐควรกำหนดนโยบายและมาตรฐาน ภาคเอกชนควรให้การสนับสนุนด้านเครื่องมือและทรัพยากร ขณะที่มหาวิทยาลัยควรมีบทบาทในการวิจัย พัฒนาหลักสูตร และการฝึกอบรมครู

พระมหาภราดร ภูริสุสโร (สุวรรณรัตน์) (2568) เน้นว่าในบริบทของการบริหารสถาบันการศึกษา ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทดลองใช้ AI โดยไม่ตำหนิความผิดพลาด แต่มองว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

5. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างเท่าเทียม

ทุกแนวทางข้างต้นจะไม่ประสบความสำเร็จหากยังมีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล รัฐบาลต้องลงทุนในอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสำหรับโรงเรียนทุกแห่ง อุปกรณ์ที่เพียงพอ และซอฟต์แวร์หรือแพลตฟอร์ม AI ที่ได้รับการรับรองและปลอดภัย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2568) ระบุชัดว่า "เครื่องมือแห่งความเท่าเทียม" ต้องเริ่มจากการส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างทั่วถึง

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้างต้น ชัดเจนว่าการปรับตัวของครูไทยในยุค AI เป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนหลายมิติ ทั้งมิติเทคนิค มิติจิตวิทยา มิติสังคม และมิตินโยบาย ไม่มีวิธีแก้ปัญหามาแบบ "one-size-fits-all" เนื่องจากบริบทของครูแต่ละคน แต่ละโรงเรียน และแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อค้นพบที่สำคัญคือ การปรับตัวของครูไทยสู่ยุค AI ไม่ใช่แค่การเรียนรู้ใช้เครื่องมือใหม่ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ที่ต้องการการสนับสนุนในหลายระดับพร้อมกัน ทั้งในระดับบุคคล (ทัศนคติ, ทักษะ), ระดับสถาบัน (วัฒนธรรมองค์กร, การสนับสนุนจากผู้บริหาร) และระดับระบบ (นโยบาย, โครงสร้างพื้นฐาน)

สิ่งที่น่าสังเกตคือ งานวิจัยทั้งไทยและต่างประเทศต่างยืนยันว่า AI จะไม่แทนที่ครู แต่ครูที่รู้จักใช้ AI อย่างชาญฉลาดจะแทนที่ครูที่ไม่รู้จักใช้ AI (Zawacki-Richter et al., 2019) นัยสำคัญของข้อนี้คือ ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงและทักษะ AI อาจสร้างความเหลื่อมล้ำรูปแบบใหม่ในวิชาชีพครู ซึ่งเป็นประเด็นที่ระบบการศึกษาไทยต้องให้ความสำคัญ

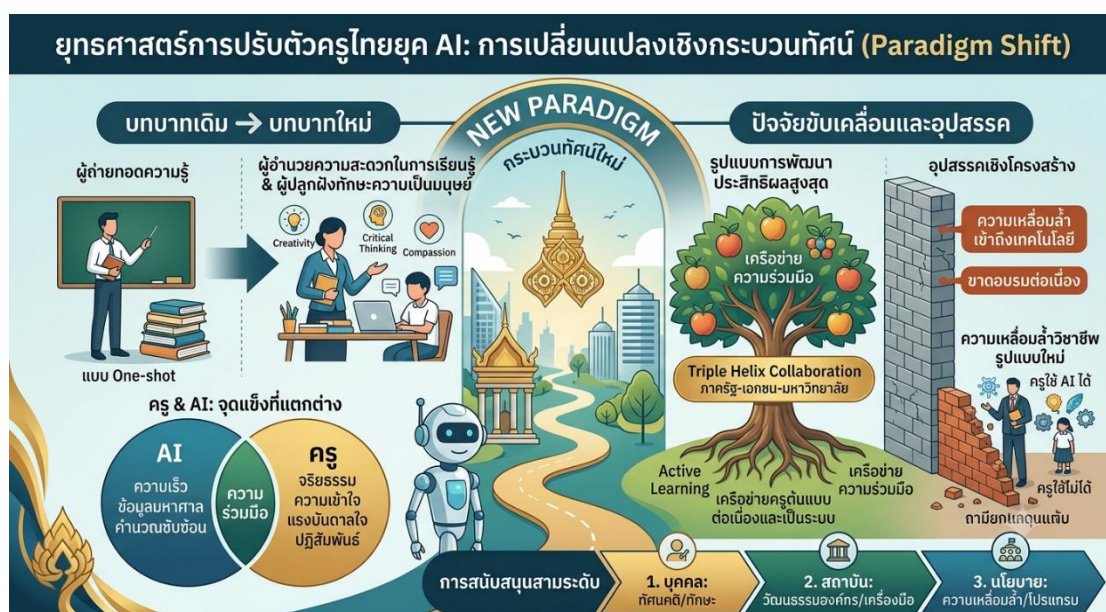
อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ คุณค่าของครูในฐานะมนุษย์ที่ไม่สามารถทดแทนได้ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมาย การเป็นแบบอย่าง (Role Model) การดูแลความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่ต้องอาศัยความเป็นมนุษย์ล้วนเป็นสิ่งที่ AI ไม่สามารถทำแทนได้ ดังนั้น การพัฒนาวิชาชีพครูในยุค AI ต้องไม่ลืมที่จะเสริมสร้าง "ความเป็นมนุษย์" ในวิชาชีพนี้ด้วย

สรุป

บทความนี้ได้วิเคราะห์การปรับตัวของครูไทยในยุค AI จากหลายมิติ โดยพบว่าครูไทยเผชิญกับความท้าทายสำคัญ ได้แก่ ความไม่มั่นใจในการใช้เทคโนโลยี ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง การขาดระบบการอบรมที่ต่อเนื่อง และข้อกีดขวางด้านจริยธรรม ในขณะเดียวกัน AI ยังเปิดโอกาสสำคัญในการยกระดับบทบาทครู การจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การลดภาระงานที่ไม่จำเป็น และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้วิชาชีพ ข้อเสนอแนะสำคัญจากบทความนี้ประกอบด้วย การพัฒนาโปรแกรมอบรมครูแบบ Active Learning ที่ต่อเนื่องและเป็นระบบ การบรรจุ AI Ethics ในหลักสูตรครู การสร้างเครือข่ายครูต้นแบบ AI ความร่วมมือแบบ Triple Helix และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างเท่าเทียม สิ่งสำคัญที่ต้องตระหนักคือ AI ไม่ใช่ภัยคุกคามต่อวิชาชีพครู แต่เป็นเครื่องมืออันทรงพลังที่หากใช้อย่างชาญฉลาดจะช่วยให้ครูปลดล็อกศักยภาพในการสอนที่ไม่เคยเป็นไปได้มาก่อน การวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษาผลกระทบเชิงประจักษ์ของโปรแกรมพัฒนาครูด้าน AI ในบริบทไทย รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะ AI ของครูที่เหมาะสมกับบริบทไทย เพื่อให้มีฐานข้อมูลที่แข็งแกร่งสำหรับการกำหนดนโยบายที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การปรับตัวของครูไทยในยุค AI ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้ทักษะเทคนิคใหม่ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ที่ครอบคลุมทั้งมิติอัตลักษณ์วิชาชีพ ทัศนคติ และวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งต้องการการสนับสนุนพร้อมกันทั้งในระดับบุคคล สถาบัน และนโยบาย บทบาทของครูในยุค AI ได้เปลี่ยนจาก "ผู้ถ่ายทอดความรู้" สู่ "ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และผู้ปลูกฝังทักษะความเป็นมนุษย์" ซึ่งเป็นมิติที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้ และนับเป็นจุดแข็งสำคัญของวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีและการขาดโปรแกรมการอบรมที่ต่อเนื่องเป็นระบบ ถือเป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสมรรถนะ AI ของครูไทย มากกว่าปัจจัยด้านความสามารถส่วนบุคคล รูปแบบการพัฒนาวิชาชีพครูด้าน AI ที่มีประสิทธิผลสูงสุดคือการผสมผสานระหว่าง Active Learning การสร้างเครือข่ายครูต้นแบบ และความร่วมมือแบบ Triple Helix ระหว่างภาครัฐ เอกชน และมหาวิทยาลัย ซึ่งแตกต่างจากการอบรมแบบ "one-shot" ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน หากระบบการศึกษาไทยไม่เร่งแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้านทักษะ AI ระหว่างครู อาจเกิด "ความเหลื่อมล้ำวิชาชีพรูปแบบใหม่" ที่ครูผู้รู้จักใช้ AI มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้สูงกว่าครูที่ไม่มีทักษะนี้อย่างมีนัยสำคัญ และส่งผลต่อความเท่าเทียมทางการศึกษาของผู้เรียนในระยะยาว

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กัญชลารักษ์ กัญชลารักษ์ ทีปการ. (2568). การเรียนรู้กับ AI ในปี 2568: ครูไทยปรับตัวอย่างไรในยุค Generative AI. *ราชสีมาปริทัศน์*, 1(2), 1-10.
- นฤภัค สันป่าแก้ว สันป่าแก้ว. (2566). แนวทางการส่งเสริมครูในการจัดการเรียนรู้ในยุค AI. *วารสารวิจัยนวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี*, 1(2), 44-50.
- พระมหาภราดร ภูริสโร (สุวรรณรัตน์) ภูริสโร (สุวรรณรัตน์). (2568). การบริหารมหาวิทยาลัยในยุค AI: ความท้าทายและการปรับตัว. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 3(3), 115-123.
- วันวิสา เสียงสนั่น. (2568). ครูยุคใหม่กับ AI: การอยู่ร่วม การปรับตัว และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้. *ราชสีมาปริทัศน์*, 1(2), 22-34.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2568). *ผลกระทบของ AI ต่อบทบาทครูผู้สอน*. สืบค้น 18 มีนาคม 2568 จาก. <https://www.onec.go.th/th.php/page/view/Outstand/6456>
- เพ็ญสุดา หิรัญเกิด. (2566). แนวทางการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์*, 6(2), 395-404.
- Dweck, C. S. (2016). *Mindset: The new psychology of success*. Ballantine Books.
- Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: From national systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university-industry-government relations. *Research Policy*, 29(2), 109-123.
- Holstein, K., McLaren, B. M., & Alevan, V. (2019). Co-designing a real-time classroom orchestration tool to support teacher-AI complementarity. *Journal of Learning Analytics*, 6(2), 27-52.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2009). Too cool for school? No way! Using the TPACK framework. *Learning & Leading with Technology*, 36(7), 14-18.
- OECD. (2023). *Artificial intelligence in education: Challenges and opportunities for policy*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org>
- Redecker, C. (2017). *European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/159770>
- Sadasivan, M., Jin, L., & Chen, Y. (2024). Generative AI and its role in next-generation educational technologies. *Computers & Education: Artificial Intelligence*, 5, 100132.
- UNESCO. (2024). *Guidelines for the ethical use of AI in education*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <https://unesdoc.unesco.org>
- University of San Diego Professional & Continuing Education. (2024). *AI in education: What educators need to know*. <https://pce.sandiego.edu/artificial-intelligence-in-education/>
- Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 1-27.